

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування ВННІЕ

ПАСІК Валентина Юріївна

Інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади
спеціальність: 281 - Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма - Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи ПУАзм-22
В. Ю. Пасік

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	6
1.1. Сутність і функціональне призначення стратегії сталого розвитку територіальної громади	6
1.2. Методи формування та інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади	12
РОЗДІЛ 2. СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУТИСКІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	18
2.1. Аналіз розвитку людського капіталу та соціальної інфраструктури як складових стратегії сталого розвитку громади	18
2.2. Оцінка економічного потенціалу та екологічної стійкості як базових компонентів стратегії сталого розвитку громади	24
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	32
3.1. Міжнародний досвід реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад та можливості його адаптації до вітчизняної практики	32
3.2. Інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах децентралізації, посилення автономії місцевого самоврядування та зростаючих екологічних і ресурсних викликів традиційні підходи до управління територіями виявляються недостатньо ефективними. Дослідження інноваційних інструментів реалізації стратегій сталого розвитку, включно з цифровими технологіями, енергоефективними рішеннями, соціально-партисипативними механізмами та публічно-приватним партнерством, дозволяє обґрунтувати комплексні підходи до оптимізації управління ресурсами, підвищення прозорості, залучення населення та забезпечення довгострокової стійкості розвитку громад.

Проблеми формування та реалізації стратегій сталого розвитку територіальних громад вивчали такі науковці, як К. Бліщук, Я. Жовнірчик, І. Котов, О. Матвеєва, В. Неймет, О. Хохуляк, Т. Шестаковська та інші. Попри значну кількість напрацювань, невирішеними залишаються питання комплексної оцінки ефективності та доцільності впровадження міжнародного досвіду та інноваційних інструментів у конкретних умовах українських територіальних громад, а також оптимальних механізмів інтеграції цифрових, фінансових та екологічних інновацій у систему місцевого управління з урахуванням регіональних, правових та соціокультурних особливостей.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є комплексне вивчення та аналіз інструментів реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади, узагальнення міжнародного досвіду, оцінка ефективності впровадження інноваційних інструментів управління, а також розробка рекомендацій щодо їх адаптації та оптимального використання в умовах українських територіальних громад для забезпечення сталого соціально-економічного та екологічного розвитку.

Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

– визначити сутність і функціональне призначення стратегії сталого розвитку територіальної громади;

- розглянути методи формування та інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади;
- провести аналіз розвитку людського капіталу та соціальної інфраструктури як складових стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ;
- здійснити оцінку економічного потенціалу та екологічної стійкості як базових компонентів стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ;
- узагальнити міжнародний досвід реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад і визначити можливості його адаптації до вітчизняних умов;
- запропонувати інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади.

Об'єкт дослідження – інструменти реалізації стратегій сталого розвитку територіальної громади. *Предмет дослідження* – суспільні відносини, що виникають в процесі формування та реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано комплекс методів дослідження, зокрема індукції, дедукції та узагальнення науково-методичної літератури, порівняльний аналіз міжнародного досвіду, системний та структурно-функціональний підходи, а також методи спостереження, аналізу і синтезу для оцінки ефективності інструментів реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади.

Інформаційну базу дослідження становили наукові публікації, законодавчі та нормативні акти України, міжнародні звіти та рекомендації з питань сталого розвитку, аналітичні матеріали Сутисківської СТГ, а також практичні кейси впровадження інноваційних інструментів управління територіальними громадами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в систематизації та обґрунтуванні інструментів реалізації стратегій сталого розвитку територіальної громади. До основних результатів проведеного дослідження належать такі наукові положення:

- обґрунтовано авторське визначення стратегії сталого розвитку

територіальної громади як науково обґрунтованого, нормативно визначеного та інституційно забезпеченого довгострокового плану дій, спрямованого на гармонізацію соціального, економічного, екологічного, інфраструктурного та управлінського розвитку громади, що реалізується за участю всіх стейкхолдерів і забезпечує підвищення якості життя нинішнього покоління без загрози для потреб майбутніх поколінь;

– систематизовано сучасні інноваційні підходи до розробки стратегії сталого розвитку територіальної громади, включаючи цифрові технології, Smart-рішення, енергоефективні та екологічні технології, партисипативні механізми, публічно-приватне партнерство, інноваційні фінансові моделі, а також управлінські та освітні інновації, з обґрунтуванням їх адаптації до вітчизняних умов управління місцевими громадами для забезпечення ефективного досягнення цілей сталого розвитку, підвищення прозорості, участі громадян, соціальної довіри та довгострокової соціально-економічної й екологічної стійкості територій.

Теоретико-прикладне значення результатів дослідження полягає у формуванні науково обґрунтованих положень щодо ефективного використання інноваційних інструментів реалізації стратегії сталого розвитку територіальних громад та їх практичній адаптації для підвищення прозорості управління, участі населення і сталості соціально-економічних і екологічних процесів розвитку.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 45 сторінках. Робота містить 11 таблиць, а список використаних джерел налічує 37 найменувань.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1.1. Сутність і функціональне призначення стратегії сталого розвитку територіальної громади

У сучасних умовах децентралізації в Україні громади отримали ширші повноваження та більшу автономію у прийнятті управлінських рішень, що потребує наявності стратегічного бачення, здатного забезпечити збалансований розвиток у довгостроковій перспективі. Стратегія сталого розвитку виступає не лише програмним документом, а й комплексним інструментом координації дій органів влади, бізнесу, громадськості та інших зацікавлених сторін, спрямованих на вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем. Зростання глобальних викликів, таких як економічна нестабільність, зміна клімату, демографічні диспропорції, ресурсні обмеження, додатково посилює необхідність стратегічного планування, що враховує принципи сталого розвитку та орієнтується на підвищення якості життя населення.

Сталий розвиток, зокрема розвиток територіальних громад, в Україні має чітке нормативне закріплення та спирається на міжнародні зобов'язання держави. У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку було ухвалено Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, який визначив глобальну рамку з 17 Цілей сталого розвитку та 169 завдань, спрямованих на формування соціально орієнтованої, екологічно безпечної та економічно стійкої моделі розвитку [21]. Україна приєдналася до реалізації цієї програми, що було підтверджено у 2019 році Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», який адаптував глобальні цілі до національних умов та визначив їх орієнтиром для державної політики всіх рівнів, включно з місцевим самоврядуванням і територіальними громадами [25].

Поряд із цим, національна нормативна база щодо сталого розвитку має більш ранні витoki. Уже у 1999 році було схвалено Концепцію сталого розвитку

населених пунктів, яка визначила «сталий розвиток як соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини» [10]. Ця Концепція фактично заклала нормативно-правові засади сучасних підходів до розвитку територіальних громад, визначивши необхідність інтегрованого планування, ресурсної ефективності та довгострокового стратегічного бачення..

У науковому дискурсі поняття «сталий розвиток територіальної громади» розглядається як складне, багатоаспектне явище, що потребує теоретичного осмислення та уточнення змістового наповнення. Дослідники намагаються сформулювати узагальнене визначення цього поняття, враховуючи різні підходи до інтерпретації сталого розвитку на глобальному, національному та локальному рівнях. Так, подані у табл. 1.1 наукові підходи демонструють багатовимірність та концептуальну складність трактування поняття «сталий розвиток територіальної громади». Усі автори виходять із загальної ідеї збалансованого розвитку, однак акценти, змістові пріоритети й структурні характеристики цього процесу суттєво різняться. Зокрема, частина науковців як-от Бліщук К. М. і Котов І. В. трактує сталий розвиток як процес забезпечення якості життя населення, акцентуючи на його тривалості та безперервності. У цих підходах сталий розвиток розглядається передусім як підвищення добробуту громади, що забезпечується за рахунок ефективного використання локального потенціалу.

Інша група авторів висуває на перший план гармонізацію соціальних, економічних і екологічних складових. Так, визначення, сформульовані Васильєвою О. І. та Васильєвою Н. В., Матвєєвою О. Ю., Неймет В. В. та Стегней М. М., Нодь О. Л. і Прокопець Р. І., підкреслюють системний та

інтегрований характер взаємодії ключових сфер розвитку громади. З таких позицій сталий розвиток постає як динамічна модель узгодження природних, соціальних, економічних та інституційних ресурсів із потребами та можливостями нинішнього й майбутніх поколінь.

Таблиця 1.1

Наукові трактування поняття «сталий розвиток територіальної громади»

Автор(и)	Характеристика
Бліщук К. М.	«Сталий розвиток територіальної громади – процес створення та підтримки самодостатньої громади на місцевому рівні, яка здатна забезпечувати зростання якісного рівня життя населення протягом тривалого періоду» [1, с.105].
Васильєва О. І., Васильєва Н. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – регульований процес гармонізації соціальних, економічних і екологічних складових продуктивних сил, спрямованих на використання, збереження та поетапне відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей та досягнення високої якості життя людей» [3, с.77].
Козак К. Б., Ніколюк О. В., Мироненко Б. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – багатосторонній, системний та інклюзивний процес, в якому беруть участь різноманітні групи суб'єктів на певній території, що передбачає зростання якості життя й забезпечення комфортних умов життя для всіх мешканців; залучення громадян до стратегічного планування розвитку територій громади; покращення іміджу та зміцнення репутації населення» [9, с.95].
Котов І. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – безперервний і тривалий процес кількісних та якісних змін у задоволенні потреб територіальної громади» [20, с.85].
Кравченко Т. А.	«Сталий розвиток територіальної громади – процес структурної адаптації, постійний пошук організації місцевої громади відповідно до власних потреб та викликів середовища» [14, с.156].
Матвеева О. Ю.	«Сталий розвиток територіальної громади – парадигма здійснення економічних і соціальних змін так, щоб експлуатація природних ресурсів, орієнтація науково-технічного розвитку, розвиток особистості та організаційно-інституційні зміни в управлінській системі узгоджувалися між собою і сприяли зміцненню наявного і майбутнього потенціалу територіальної громади для задоволення потреб людини, підвищення якості життя соціуму в багатстві, рівності та соціо-еколого-економічній, інформаційній і геополітичній безпеці» [19, с.230-231].
Неймет В. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – забезпечення взаємозв'язку і гармонії між економічними, соціальними, екологічними, інституційними та інноваційно-технологічними складовими з метою досягнення максимального добробуту для людей, не ускладнюючи при цьому можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [20, с.26].
Парамзіна Т. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – режим функціонування, який орієнтований на позитивну динаміку параметрів добробуту населення, забезпечену стійким, збалансованим відтворенням соціального, виробничого, фінансового, ресурсного і екологічного потенціалів» [23].
Ревко А. М., Чех А. В.	«Сталий розвиток територіальної громади – розвиток, при якому кожен член суспільства, або об'єднання громадян мають можливість та права на участь у прийнятті рішень, здобуття контролю над власним життям, впливати на вирішення соціальних проблем, а саме покращення якості життя, охорони здоров'я, культури та освіти на конкретно взятій території» [26, с.140].
Стегней М. М., Нодь О. Л., Прокопець Р. І.	«Сталий розвиток територіальної громади – збалансований та динамічний процес, що передбачає інтеграцію соціальних, економічних та екологічних аспектів з метою підвищення рівня життя населення, раціонального використання наявних ресурсів, нівелювання соціальної нерівності та збереження навколишнього природного середовища» [30, с.124].

Джерело: складено автором самостійно

Окремі науковці роблять акцент на інституційній та управлінській складовій, зокрема Козак К. Б., Ніколюк О. В. і Ревко А. М. та Кравченко Т. А., розглядаючи сталий розвиток у контексті підвищення спроможності громади, участі громадян у прийнятті рішень, стратегічного планування та формування інклюзивного простору. Такі підходи підкреслюють, що сталий розвиток не лише про економіку й екологію, а й про соціальний капітал, демократію та локальне самоврядування.

Наведений вище аналіз наукових підходів свідчить, що сталий розвиток територіальної громади розглядається як складний, багатовимірний та динамічний процес, який охоплює соціальні, економічні, екологічні, інституційні та ціннісні аспекти життєдіяльності громади. Проте, попри різноманітність трактувань, спільним для більшості науковців є акцент на необхідності цілеспрямованості та керованості цього процесу. Отже, сталий розвиток не може бути стихійним або фрагментарним – він вимагає стратегічного бачення, узгодженості дій та довгострокового планування, що забезпечує системність перетворень і наступність управлінських рішень.

У цьому контексті стратегія виступає ключовим інструментом, який дозволяє перевести концепцію сталого розвитку з теоретичної площини у практичну реалізацію. Саме завдяки стратегії громада отримує чітко окреслені пріоритети, механізми досягнення цілей, послідовність управлінських дій та інституційні передумови для ефективної взаємодії всіх зацікавлених сторін. Таким чином, стратегія є фундаментом, на якому вибудовується цілісна система забезпечення сталого розвитку.

З огляду на це доцільно запропонувати авторське визначення стратегії сталого розвитку територіальної громади як науково обґрунтованого, нормативно визначеного та інституційно забезпеченого довгострокового плану дій, спрямованого на гармонізацію соціального, економічного, екологічного, інфраструктурного та управлінського розвитку громади, що реалізується за участю всіх стейкхолдерів і забезпечує підвищення якості життя нинішнього покоління без загрози для потреб майбутніх поколінь.

Унікальність такого підходу зумовлена кількома чинниками. По-перше, сучасні виклики, пов'язані з децентралізацією, глобалізаційними процесами, екологічними ризиками та демографічними змінами, вимагають від громад переходу до стратегічного типу управління. По-друге, національні та міжнародні нормативні документи, зокрема Цілі сталого розвитку ООН та положення українського законодавства про місцеве самоврядування, орієнтують громади на довгострокове планування, інтегроване управління та відкритість процесів прийняття рішень. По-третє, стратегія дозволяє забезпечити узгодженість інтересів мешканців, бізнесу, органів влади та громадських інституцій, що є критично важливим для формування самодостатньої, конкурентоспроможної та resilient територіальної громади.

Функціональне призначення стратегії сталого розвитку територіальної громади полягає у забезпеченні системного, інтегрованого та довгострокового управління процесами розвитку на локальному рівні. Як інструмент стратегічного планування, вона виконує комплекс взаємопов'язаних функцій, спрямованих на формування сприятливих умов для підвищення якості життя населення, ефективного використання ресурсного потенціалу та зміцнення інституційної спроможності громади.

Передусім стратегія виконує цільовизначальну функцію, оскільки формує стратегічні орієнтири, розвиткову місію та бачення майбутнього територіальної громади. Завдяки цьому створюється узгоджена система довгострокових цілей, що ґрунтуються на комплексному аналізі внутрішніх ресурсів, зовнішніх викликів та соціально-економічної ситуації. Така чіткість пріоритетів дозволяє уникнути хаотичності у прийнятті рішень та забезпечує послідовність управлінської політики [2, с.505].

Невід'ємною є планувальна функція, яка передбачає розроблення системи конкретних завдань, заходів та механізмів їх реалізації. Стратегія визначає логіку та етапність розвитку громади, розподіл ресурсів, індикатори досягнення результатів, а також інституційні умови реалізації. Це забезпечує узгодженість між коротко-, середньо- і довгостроковими програмами розвитку та створює

необхідну базу для формування бюджетної і соціально-економічної політики громади.

Важливою є координаційна функція, що забезпечує взаємодію між органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, громадськими організаціями та мешканцями територіальної громади. Стратегія виступає інтегруючою платформою, яка встановлює єдині правила співпраці, сприяє участі громадян у процесах прийняття рішень та формує механізми партнерства між державним, приватним і громадським секторами. Завдяки цьому забезпечується узгодженість інтересів різних груп стейкхолдерів.

Суттєвою є також ресурсно-мобілізаційна функція, що полягає у визначенні шляхів ефективного використання, збереження та відтворення фінансових, природних, людських та інфраструктурних ресурсів громади. Стратегія дозволяє активізувати внутрішні резерви території, стимулювати інвестиційну діяльність, залучати зовнішні фінансові ресурси, у тому числі через державні програми, міжнародну технічну допомогу та механізми державно-приватного партнерства [30, с.126].

Не менш важливою є інноваційно-стимулююча функція. Стратегія забезпечує впровадження інноваційних підходів до управління територіальним розвитком, сприяє використанню сучасних технологій, цифрових інструментів, інноваційних рішень у сфері екології, енергоменеджменту, освіти, соціальних послуг та публічного адміністрування. Це дозволяє громаді адаптуватися до швидких змін, підвищувати конкурентоспроможність і стійкість.

Крім того, стратегія реалізує контрольну-оцінювальну функцію, оскільки встановлює систему моніторингу, оцінювання результатів і коригування управлінських рішень. Наявність чітких індикаторів дозволяє об'єктивно оцінювати прогрес, виявляти проблеми, здійснювати порівняльний аналіз та своєчасно вносити зміни до планів розвитку. Це забезпечує прозорість і підзвітність діяльності органів місцевого самоврядування.

Окремо варто виокремити соціально-стабілізаційну функцію, яка спрямована на забезпечення справедливого доступу до послуг, зменшення

соціальних диспропорцій, формування безпечного та комфортного середовища для життя. Стратегія підтримує розвиток людського потенціалу, зміцнення соціальної згуртованості та підвищення рівня довіри до місцевої влади.

Отже, сутність і функціональне призначення стратегії сталого розвитку територіальної громади охоплює формування довгострокового бачення, забезпечення плановості та узгодженості дій, мобілізацію ресурсів, налагодження міжсекторальної взаємодії, впровадження інновацій та здійснення моніторингу результатів. Завдяки цьому стратегія виступає ключовим інструментом, що інтегрує різні аспекти життєдіяльності громади і забезпечує її розвиток на засадах збалансованості, ефективності та стійкості у довгостроковій перспективі.

1.2. Методи формування та інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади

У контексті глобалізації, динамічних соціально-економічних змін, кліматичних загроз та зростання ролі громад у забезпеченні сталого розвитку стає критично важливим впровадження системного та науково обґрунтованого підходу до планування розвитку територій. Сучасні територіальні громади в Україні прагнуть забезпечити комплексну гармонізацію соціальних, економічних, екологічних та інституційних аспектів розвитку, що передбачає застосування методів і інструментів, здатних забезпечити ефективність стратегічного планування, прогнозування наслідків управлінських рішень та контроль за виконанням запланованих заходів.

Методи формування стратегії сталого розвитку територіальної громади є науково обґрунтованими способами дослідження, аналізу та систематизації інформації, які дозволяють обґрунтовано визначити пріоритети розвитку, прогнозувати наслідки управлінських рішень та забезпечити інтеграцію різних аспектів життєдіяльності громади [17, с.74]. Вони забезпечують комплексний підхід до стратегічного планування та враховують соціальні, економічні, екологічні, інституційні та інноваційно-технологічні складові громади.

Методи формування стратегії сталого розвитку територіальної громади

Методи	Основний зміст	Ціль застосування	Переваги	Можливі обмеження
Аналітичні	SWOT, PEST, соціологічні опитування, експертні оцінки	Виявлення сильних і слабких сторін громади, можливостей і загроз	Дозволяє об'єктивно оцінити стан громади, підвищує обґрунтованість стратегічних рішень	Залежність від якості даних, суб'єктивність експертних оцінок
Прогностичні	Економіко-математичне моделювання, демографічний аналіз, прогнозування ресурсного потенціалу	Передбачення розвитку громади та можливих сценаріїв	Допомагає приймати рішення з урахуванням майбутніх тенденцій	Не гарантує точності прогнозів через динамічність зовнішніх факторів
Інтеграційні	Матричні моделі, системний підхід, комплексна оцінка впливу заходів	Об'єднання соціальних, економічних та екологічних аспектів	Забезпечує цілісний підхід до розвитку громади	Складність реалізації через необхідність інтеграції різних даних
Конструктивні	Сценарне планування, розробка програм заходів, фінансово-економічні моделі	Розробка конкретних управлінських рішень для реалізації стратегії	Забезпечує практичну реалізацію стратегічних цілей	Вимагає високого рівня компетенції та ресурсів
Методи участі	Громадські слухання, мозкові штурми, робочі групи, краудсорсинг	Залучення громади до процесу стратегічного планування	Підвищує легітимність і підтримку стратегії	Може уповільнювати процес прийняття рішень, потребує активної участі громадян

Джерело: складено автором на основі [6, с.83; 12, с.86]

У контексті українських територіальних громад, на наш погляд, доцільність застосування конкретних методів формування стратегії сталого розвитку обумовлена як особливостями адміністративно-територіальної структури, так і соціально-економічними та екологічними умовами, що характеризують регіони країни. Вибір методів має забезпечувати комплексний підхід, інтеграцію різних аспектів розвитку та активне залучення громадян до процесу стратегічного планування.

Найбільш доцільним у сучасних умовах є використання аналітичних методів, зокрема SWOT- та PEST-аналізу, соціологічних опитувань і

експертних оцінок. Ці методи дозволяють всебічно оцінити сильні та слабкі сторони громади, зовнішні можливості та загрози, а також врахувати специфіку локальних економічних, соціальних і екологічних умов. Аналітичні методи є базовими, оскільки від їх результатів залежить обґрунтованість подальших стратегічних рішень.

Одночасно важливе застосування прогностичних методів, які передбачають моделювання майбутніх сценаріїв розвитку громади. В умовах динамічних змін соціально-економічного середовища та впливу глобальних процесів на локальні території прогнозування дозволяє адаптувати стратегію до майбутніх викликів і мінімізувати ризики. В Україні це особливо актуально для громад, що проходять процес децентралізації та формування нових адміністративно-територіальних одиниць.

Не менш значущими є інтеграційні методи, які забезпечують поєднання соціальної, економічної та екологічної складових розвитку громади. Використання системного підходу та комплексної оцінки впливу заходів сприяє збалансованому розвитку території та уникненню конфліктів між різними сферами життєдіяльності громади.

Конструктивні методи, такі як сценарне планування та розробка програм заходів, також доцільні, проте вони ефективні лише у поєднанні з аналітичними, інтеграційними та методами участі, оскільки дозволяють на основі зібраних даних формувати конкретні управлінські рішення і проекти реалізації стратегії [32, с.133].

Ключову роль у формуванні стратегії в Україні відіграють методи участі, що включають громадські слухання, робочі групи, мозкові штурми та краудсорсинг рішень. Ці методи є необхідними для підвищення легітимності стратегічних рішень, формування почуття відповідальності мешканців за розвиток громади та зміцнення соціального капіталу. Враховуючи багатовекторну структуру українських громад, залучення громадян до планування дозволяє уникнути соціальної пасивності та сприяє реалізації принципу прозорості й інклюзивності.

Відтак в українських умовах оптимальна комбінація методів формування стратегії сталого розвитку територіальної громади передбачає поєднання аналітичних, прогностичних, інтеграційних, конструктивних та методів участі, що забезпечує системність, обґрунтованість та соціальну підтримку стратегічних рішень. Такий комплексний підхід є ключовим для реалізації концепції сталого розвитку на місцевому рівні та досягнення довгострокових цілей розвитку громад.

У контексті реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади інструменти є конкретними механізмами, за допомогою яких визначені стратегічні цілі та оперативні завдання можуть бути втілені у практичну діяльність. Вони забезпечують системну реалізацію політик, заходів та проєктів на всіх рівнях управління і дозволяють досягти збалансованого розвитку громади у соціальній, економічній та екологічній сферах (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади

Інструменти	Основний зміст	Переваги	Обмеження	Приклади застосування
Правові	Нормативно-правові акти, рішення органів місцевого самоврядування	Забезпечують легітимність та правову основу	Можлива бюрократизація, повільне прийняття рішень	Місцеві програми розвитку, регламенти бюджетного фінансування
Економічні	Фінансово-економічні механізми: бюджети, гранти, пільги, інвестиції	Мобілізують ресурси, стимулюють розвиток	Залежність від бюджетних можливостей та інвесторів	Державні та місцеві гранти, субсидії, інвестиційні програми
Соціальні	Залучення громадян та організацій	Підвищують легітимність, формують громадську відповідальність	Можлива низька активність населення	Громадські слухання, волонтерські програми, ОСББ
Інформаційно-комунікаційні	Поширення інформації, прозорість, зворотний зв'язок	Забезпечують відкритість, стимулюють участь	Вимагають ресурсів та навичок для підтримки	Офіційні сайти, соцмережі, інформаційні кампанії
Технічні та інноваційні	Використання сучасних технологій для управління та контролю	Оптимізують процеси, підвищують ефективність	Висока вартість впровадження, потребують кваліфікації персоналу	Геоінформаційні системи, цифрові платформи моніторингу, енергозберігаючі технології

Джерело: складено автором на основі [13, с.225; 31, с.150]

В умовах сучасного розвитку України реалізація стратегії сталого розвитку територіальної громади потребує використання інструментів, які максимально відповідають національним реаліям, законодавчій базі, економічним можливостям та соціокультурним особливостям населення. Доцільність використання конкретних інструментів визначається їхньою здатністю забезпечувати ефективне поєднання стратегічних цілей і практичних заходів на локальному рівні.

Правові інструменти є базовими для українських територіальних громад, оскільки забезпечують нормативно-правову основу реалізації стратегічних ініціатив. У контексті України доцільне використання місцевих програм, регламентів бюджетного фінансування та рішень органів місцевого самоврядування, які враховують вимоги законодавства про місцеве самоврядування, територіальні громади та бюджетну систему. Вони гарантують легітимність дій органів влади, чітко визначають повноваження та відповідальність, а також дозволяють формалізувати соціально-економічні пріоритети громади [16, с.157].

Економічні інструменти є ключовими для стимулювання розвитку інфраструктури та соціальних проєктів у межах територіальної громади. В Україні доцільно використовувати механізми державних та місцевих грантів, пільгового фінансування інвестиційних проєктів, субсидій та програм державно-приватного партнерства. Вони дозволяють мобілізувати фінансові ресурси, залучати інвесторів, підтримувати малий та середній бізнес, що є критично важливим для розвитку соціально-економічної складової громади.

Соціальні інструменти мають особливе значення в українських громадах через необхідність активного залучення громадян у процес прийняття рішень та управління місцевими ресурсами. Громадські слухання, опитування, участь у комітетах, волонтерські програми та ініціативи ОСББ дозволяють підвищити соціальну відповідальність населення, забезпечують інклюзивність і легітимність рішень та сприяють розвитку громадянського суспільства.

Інформаційно-комунікаційні інструменти є надзвичайно актуальними для забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів місцевого

самоврядування. В Україні ефективним є використання офіційних сайтів громад, соціальних мереж, платформ електронного врядування та публічних звітів про реалізацію стратегічних ініціатив. Ці інструменти сприяють формуванню довіри між владою та громадянами та підвищують рівень обізнаності населення щодо процесів розвитку громади.

Технічні та інноваційні інструменти доцільно впроваджувати поступово з урахуванням наявного технічного потенціалу та фінансових можливостей. Використання геоінформаційних систем, цифрових платформ моніторингу проєктів, енергозберігаючих технологій та систем «розумного міста» дозволяє підвищити ефективність управління ресурсами, контролювати реалізацію проєктів та забезпечувати сталість результатів [15, с.102].

Таким чином, найбільш доцільним підходом в Україні є комплексне використання правових, економічних, соціальних та інформаційно-комунікаційних інструментів, доповнених обмеженим, але поступовим впровадженням технічних та інноваційних рішень. Такий інтегрований підхід забезпечує баланс між легітимністю рішень, економічними ресурсами, соціальною активністю населення та інноваційною складовою, що є критично важливим для досягнення сталого розвитку територіальних громад у національному контексті.

РОЗДІЛ 2

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУТИСКІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Аналіз розвитку людського капіталу та соціальної інфраструктури як складових стратегії сталого розвитку громади

Людський капітал, який включає знання, навички, професійні компетенції та соціальні компетенції мешканців громади, є основою забезпечення ефективного функціонування локальної економіки, розвитку громадянського суспільства та підвищення якості життя населення. Одночасно соціальна інфраструктура, що охоплює освітні, медичні, культурні та спортивні заклади, житлові умови та системи соціального захисту, формує середовище, в якому відбувається розвиток людського потенціалу та забезпечується доступність базових послуг для всіх категорій громадян.

Сутисківська селищна територіальна громада (далі – Сутисківська СТГ) є адміністративно-територіальною одиницею в Україні, яка була утворена 9 жовтня 2018 року шляхом об'єднання Сутисківської селищної та Шершнівської сільської громад Тиврівського району Вінницької області, що стало частиною процесу децентралізації та зміцнення місцевого самоврядування в країні. У 2021 році для Сутисківської СТГ була затверджена Стратегія розвитку до 2030 року, яка визначає пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку громади та інтегрує принципи сталого розвитку, спрямовані на забезпечення ефективного використання ресурсів, підвищення якості життя мешканців та формування умов для довгострокового і гармонійного розвитку території. Стратегія слугує комплексним документом, що поєднує стратегічні цілі, конкретні заходи та інструменти для досягнення сталого розвитку громади у різних сферах життєдіяльності.

Розвиток людського потенціалу у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ спрямований на забезпечення якісної дошкільної та загальної середньої

освіти, що відповідає принципам рівності доступу, інклюзивності та всебічного розвитку особистості. Ключова ціль цього напрямку полягає у створенні умов, за яких кожна дитина має можливість отримати освіту, яка формує соціальний досвід, розвиває особистісні якості, компетенції та здатність до самореалізації в сучасному світі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Заходи щодо забезпечення якісної освіти в Сутисківській СТГ

№	Заходи/проекти	Очікуваний результат	Відповідність ЦСР
1	Реконструкція Сутисківського ЗДО «Пролісок» (2 черга)	Створення безпечного та сучасного освітнього простору для дошкільнят	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 10 – Зменшення нерівності
2	Влаштування системи відеонагляду в закладах освіти	Підвищення безпеки учнів та персоналу	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції
3	Капітальний ремонт огорожі навколо Сутисківського ліцею	Забезпечення безпечного середовища для навчання	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 11 – Сталий розвиток громад
4	Виготовлення ПКД на капітальний ремонт харчоблоку ліцею	Планування ефективного оновлення харчоблоку	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 3 – Хороше здоров'я та благополуччя
5	Капітальний ремонт харчоблоку ліцею	Поліпшення умов харчування для учнів	Ціль 3 – Хороше здоров'я та благополуччя; Ціль 4 – Якісна освіта
6	Термомодернізація будівлі Сутисківського ліцею	Енергоефективні та комфортні умови навчання	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 7 – Доступна та чиста енергія
7	Оновлення матеріально-технічної бази та дидактичного наповнення кабінетів	Підвищення якості навчального процесу	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання
8	Забезпечення ефективної роботи інклюзивних класів та ресурсних кімнат	Рівноправний доступ до освіти для дітей з особливими потребами	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 10 – Зменшення нерівності
9	Придбання шкільних автобусів	Забезпечення безпечного та доступного підвезення учнів	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 11 – Сталий розвиток громад
10	Створення освітнього простору для організації профільної освіти	Розвиток профільної освіти та професійної орієнтації учнів	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання
11	Створення осередку з Захисту України	Підготовка учнів до свідомого громадянського та оборонного життя	Ціль 4 – Якісна освіта; Ціль 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції

Джерело: складено автором на основі [28]

Розвиток людського потенціалу у стратегії розвитку Сутисківської СТГ щодо забезпечення якісної освіти найбільше корелює з такими цілями сталого розвитку ООН:

– Ціль 4 – Якісна освіта: забезпечення інклюзивної, рівної та якісної освіти, сприяння навчання протягом життя для всіх;

– Ціль 10 – Зменшення нерівності: забезпечення доступу до освіти для дітей з обмеженими можливостями та соціально вразливих категорій;

– Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад: створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища як складової сталого розвитку громади.

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ охоплює також забезпечення доступності медичних та адміністративних послуг, сприяння здоровому способу життя, активному відпочинку, розвитку культури та спорту. Основою цього напряму є підвищення якості життя мешканців громади, формування безпечного, комфортного та інклюзивного середовища, що відповідає сучасним стандартам соціальної цивілізованості (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Заходи щодо забезпечення доступності медичних й адміністративних послуг та сприяння відпочинку в Сутисківській СТГ

Напрямок	Заходи/проекти	Очікуваний результат	Відповідність ЦСР
Медичні послуги	Капітальний ремонт і реконструкція медзакладів (ФАП, ЦПМСД), оновлення обладнання, придбання автомобілів, облаштування дитячих зон, сприяння відкриттю аптек, залучення медичних кадрів	Підвищення доступності та якості медичних послуг, створення безбар'єрного та сучасного медичного простору	ЦСР 3 – Хороше здоров'я та благополуччя; ЦСР 10 – Зменшення нерівності; ЦСР 9 – Інфраструктура та інновації
Адміністративні послуги	Створення та реконструкція ЦНАП, капітальний ремонт адмінбудівель, розширення переліку послуг, впровадження інформаційних технологій та платіжних терміналів	Забезпечення доступності, ефективності та прозорості адміністративних послуг	ЦСР 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції; ЦСР 9 – Інфраструктура та інновації
Культура та спорт	Ремонт і реконструкція стадіонів та спортивних майданчиків, створення дитячо-юнацьких клубів, організація спортивних змагань і свят, ремонт приміщень закладів культури, створення осередків культурного дозвілля, проведення майстер-класів та гуртків, облаштування скейт-парку, розвиток туризму	Сприяння здоровому способу життя, активному відпочинку та культурному розвитку громади, формування соціальної солідарності та інтеграції	ЦСР 3 – Хороше здоров'я та благополуччя; ЦСР 4 – Якісна освіта; ЦСР 8 – Гідна праця та економічне зростання; ЦСР 10 – Зменшення нерівності; ЦСР 11 – Сталий розвиток громад

Джерело: складено автором на основі [28]

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ передбачає три стратегічні складові:

1. Медичні послуги – створення адаптованої мережі медичних закладів, оснащення їх сучасним обладнанням, капітальні ремонти та реконструкції, придбання медичного транспорту, облаштування дитячих зон, сприяння підготовці медичних кадрів та забезпечення доступності аптечних пунктів. Це дозволяє надавати кваліфіковану медичну допомогу всім мешканцям громади.

2. Адміністративні послуги – розвиток Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), реконструкція та ремонт адміністративних будівель, розширення переліку послуг, створення інформаційних відділів та електронних сервісів для мешканців, підприємців та організацій, що забезпечує доступність та ефективність адміністративних процедур.

3. Культура і спорт – розвиток інфраструктури для активного відпочинку, фізичної культури та масового спорту, облаштування стадіонів, спортивних майданчиків, дитячо-юнацьких клубів, ремонт культурних закладів, створення багатофункціональних культурних хабів, організація культурних та спортивних заходів, майстер-класів та гуртків. Ці заходи сприяють соціальній інтеграції, культурному розвитку, популяризації здорового способу життя та згуртованості громади.

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ у частині медицини та публічного управління найбільше корелює з цілями сталого розвитку ООН, зокрема:

– Ціль 3 – Хороше здоров'я та благополуччя: Забезпечення доступної та якісної медичної допомоги, сприяння здоровому способу життя;

– Ціль 4 – Якісна освіта: Підготовка кадрів для медичних та адміністративних послуг, розвиток освітніх та культурних програм;

– Ціль 10 – Зменшення нерівності: Забезпечення доступності медичних, адміністративних, культурних і спортивних послуг для всіх категорій населення;

– Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад: Створення безпечного, доступного та інклюзивного соціального середовища.

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ також передбачає формування умов для соціального зближення мешканців, підтримки громадських ініціатив, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, збереження культурної спадщини та традицій громади. Основна мета цього напрямку – створення середовища, яке стимулює соціальну активність, взаємодію, партнерство та довіру між різними групами населення (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Заходи щодо забезпечення соціального зближення в Сутисківській СТГ

Напрямок	Основні заходи/проекти	Очікуваний результат	Відповідність ЦСР
Об'єднана соціально зближена громада	Будівництво/ремонт дитячих майданчиків, облаштування центральної площі, впорядкування парків та місць масового відпочинку, облаштування пляжів та зон відпочинку, організація ОСББ, підвищення соціальної активності, облаштування торгових площ	Формування спільних громадських просторів, стимулювання соціальної активності, зміцнення довіри та партнерських відносин, запобігання відтоку населення	ЦСР 11 – Сталий розвиток міст і громад; ЦСР 10 – Зменшення нерівності; ЦСР 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції
Ветеранська політика	Створення ветеранського простору «Центр Героїв», програми підтримки ветеранів у підприємстві, цифровий меморіал Пам'яті Полеглих Героїв, догляд за меморіалами та похованнями	Підтримка ветеранів та членів їх родин, збереження пам'яті про героїв, зміцнення соціальної згуртованості	ЦСР 10 – Зменшення нерівності; ЦСР 11 – Сталий розвиток громад; ЦСР 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції
Підтримка ВПО та інтеграція переселенців	Соціальна, медична та матеріальна підтримка ВПО, забезпечення житлових умов, соціальні послуги з адаптації та інтеграції, сприяння працевлаштуванню та відкриттю власного бізнесу	Забезпечення соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, створення умов для життєдіяльності та самореалізації	ЦСР 10 – Зменшення нерівності; ЦСР 1 – Ліквідація бідності; ЦСР 8 – Гідна праця та економічне зростання; ЦСР 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції
Збереження традиційної культура	Відбудова/реставрація пам'яток культурної спадщини, реновація Музейно-культурного комплексу Миколи Леонтовича, створення центрів культури та етнографії	Збереження культурної спадщини, розвиток традицій, зміцнення соціальних зв'язків, організація змістовного дозвілля	ЦСР 11 – Сталий розвиток громад; ЦСР 4 – Якісна освіта; ЦСР 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції

Джерело: складено автором на основі [28]

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ у частині соціального зближення включає кілька стратегічних складових:

1. Об'єднана соціально зближена громада – створення спільних громадських просторів, облаштування дитячих майданчиків, парків, пляжів, зон відпочинку, центральних площ, торгових майданчиків. Підтримка громадських організацій, активізація вуличних і будинкових комітетів, створення ОСББ та ветеранських просторів сприяє розвитку громадської активності та залученню різних верств населення до життя громади.

2. Ветеранська політика – створення центрів підтримки ветеранів, програми підприємництва для ветеранів та членів їх родин, встановлення цифрових меморіалів та догляд за Алеєю Слави, що сприяє соціальній інтеграції ветеранів та зміцненню патріотичних цінностей.

3. Підтримка ВПО та інтеграція переселенців – забезпечення соціальної, медичної та матеріальної підтримки, поліпшення житлових умов, сприяння працевлаштуванню та розвитку підприємництва серед ВПО, що дозволяє їм інтегруватися у життя громади та забезпечує їх соціальну адаптацію.

4. Збереження традиційної культури – відбудова та реставрація пам'яток культурної спадщини, створення музейно-культурних комплексів та центрів культури і етнографії, що сприяє самоідентифікації громади, залученню мешканців до збереження культурної спадщини та організації дозвілля.

Розвиток людського потенціалу та соціальної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ у частині соціального зближення найповніше корелює з цілями сталого розвитку ООН:

– Ціль 3 – Хороше здоров'я та благополуччя: сприяння соціальному здоров'ю громади через створення громадських просторів та зон відпочинку;

– Ціль 10 – Зменшення нерівності: інтеграція внутрішньо переміщених осіб, підтримка ветеранів та різних верств населення;

– Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад: формування безпечних, доступних і комфортних громадських просторів, розвиток культурної та соціальної інфраструктури;

– Ціль 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції: розвиток довіри, партнерства та взаємоповаги в громаді, підтримка громадських організацій та активностей.

Таким чином, розвиток людського капіталу та соціальної інфраструктури є ключовими елементами стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ. Системні інвестиції у якісну освіту, охорону здоров'я, адміністративні, культурні та спортивні послуги формують сприятливе середовище для всебічного розвитку мешканців, підвищення соціальної інтеграції та зміцнення громадської взаємодії. Комплексність стратегічних заходів, інтегрованих у Стратегію розвитку громади до 2030 року, забезпечує баланс між соціальною рівністю, доступністю базових послуг та формуванням простору можливостей для самореалізації, що в цілому підсилює потенціал громади та сприяє підвищенню якості життя населення.

2.2. Оцінка економічного потенціалу та екологічної стійкості як базових компонентів стратегії сталого розвитку громади

У сучасних умовах децентралізації та посилення ролі місцевого самоврядування особливого значення набуває здатність територіальних громад забезпечувати збалансований розвиток на основі раціонального використання ресурсів, економічної самодостатності та високого рівня екологічної безпеки. Економічний потенціал громади та її екологічна стійкість виступають ключовими детермінантами сталого розвитку, оскільки саме їх взаємодія формує умови для підвищення добробуту населення, створення конкурентоспроможного середовища та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Розвиток економічного потенціалу у стратегії сталого розвитку Сутисківської селищної територіальної громади ґрунтується на формуванні конкурентоспроможної, інвестиційно-привабливої та соціально відповідальної місцевої економіки, здатної забезпечувати довгострокове зростання та фінансову спроможність громади. Даний напрям стратегії охоплює забезпечення економічного добробуту громади, що визначає пріоритет на створення прозорої, ефективної та «самоокупної» економічної системи, що базується на раціональному використанні інтелектуального, людського, інституційного,

інфраструктурного, природного та енергетичного потенціалу території. Вона спрямована на залучення інвестицій, розвиток підприємництва, підвищення продуктивності місцевих ресурсів, формування нових робочих місць і зростання доходів місцевого бюджету.

Таблиця 2.4

Заходи щодо забезпечення економічного добробуту в Сутисківській СТГ

Напрямок	Заходи / проекти	Очікуваний результат	Відповідність ЦСР
Інвестиційно-приваблива громада	Проведення аудиту ресурсів громади (землі, комунальні об'єкти, туристичні та спортивні локації), підготовка фахівців з написання проектів для участі в конкурсних програмах, розроблення інвестиційного паспорта громади, формування туристичних продуктів (маршруту, веломаршруту, туристичного путівника)	Підвищення інвестиційної привабливості громади; формування повної бази наявних ресурсів; розвиток туристичного потенціалу; сприяння залученню стратегічних інвесторів	Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання, Ціль 9 – Інновації та інфраструктура, Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад
Прозорий та успішний бізнес на конкурентних засадах	Створення постійного комунікаційного майданчика «Влада–Бізнес–Громада» для представлення інвестиційних об'єктів та проектів співпраці, розвиток механізмів публічно-приватного партнерства та запровадження громадського контролю	Стимулювання бізнес-активності; підвищення прозорості управління ресурсами; підвищення довіри до місцевої влади; активізація ППП	Ціль 8 – Економічне зростання, Ціль 16 – Ефективні та прозорі інституції, Ціль 17 – Партнерство заради сталого розвитку
Зайнятість населення	Створення консультаційного центру для розвитку підприємництва та підтримки бізнесу, створення юридичного відділу для підтримки жителів та органів місцевого самоврядування, розроблення програм підтримки підприємців-початківців, надання дозволів на реконструкцію приміщень під бізнес з обов'язковим працевлаштуванням місцевих жителів	Розширення можливостей зайнятості; підтримка МСП; підвищення рівня підприємницької активності; створення нових робочих місць; соціальна інтеграція уразливих груп населення	Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання, Ціль 10 – Зменшення нерівності, Ціль 4 – Якісна освіта – у частині тренінгів і навчання

Джерело: складено автором на основі [28]

Оперативні завдання стратегії щодо забезпечення економічного добробуту – інвестиційна привабливість, підтримка прозорого та конкурентного підприємництва, а також посилення зайнятості населення – здійснюють комплексний вплив на економічну систему громади. Заходи з проведення аудиту ресурсів, формування інвестиційного паспорта, розвиток туристичного

потенціалу та веломаршрутів спрямовані на ефективне використання активів громади та диверсифікацію економічної діяльності. Підтримка прозорої взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю, у тому числі шляхом публічно-приватного партнерства, сприяє зниженню корупційних ризиків, підвищенню довіри до місцевого самоврядування та створенню сприятливого бізнес-клімату. Напрямок зайнятості орієнтований на розвиток людського капіталу шляхом проведення тренінгів, консультацій, створення інституцій підтримки підприємництва та формування додаткових можливостей працевлаштування для мешканців різних соціальних груп.

Забезпечення економічного добробуту громадян у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ безпосередньо відповідає низці Цілей сталого розвитку ООН, зокрема:

- Ціль 1 – Подолання бідності: через створення робочих місць і підвищення економічної активності населення;
- Ціль 5 – Гендерна рівність: шляхом забезпечення рівного доступу представників різних соціальних груп до участі в економічних програмах;
- Ціль 8 – Гідна праця та економічне зростання: через підтримку місцевого підприємництва, розвиток бізнесу та формування ринку праці;
- Ціль 9 – Промисловість, інновації та інфраструктура: завдяки розвитку інфраструктурних, туристичних і інноваційних проєктів;
- Ціль 11 – Сталий розвиток громад: через побудову прозорої, ефективної та самодостатньої економічної системи;
- Ціль 16 – Мир, справедливість та сильні інституції: у частині розвитку прозорих механізмів взаємодії влади, бізнесу та громадськості.
- Ціль 17 – Партнерство заради сталого розвитку: шляхом використання механізмів публічно-приватного партнерства та міжсекторної співпраці.

Формування якісної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ ґрунтується на формуванні сучасної інфраструктури, яка забезпечує базові умови життєдіяльності населення та створює передумови для соціально-економічного зростання громади. Розвинена інфраструктура на засадах сталого розвитку орієнтована на комплексний благоустрій території,

модернізацію комунального господарства, удосконалення транспортної доступності та підвищення якості житлово-комунальних послуг. Реалізація цих завдань сприяє формуванню комфортного, безпечного і здорового середовища проживання, що відповідає сучасним стандартам якості життя (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Заходи щодо формування інфраструктури в Сутисківській СТГ

Напрямок	Заходи / напрямки проєктів	Очікуваний вплив / сфера результатів	Відповідні ЦСР
Доступна питна вода та надійне водовідведення	Модернізація та будівництво мереж водопостачання та артезіанських свердловин, реконструкція систем водовідведення та очисних споруд, розробка проєктно-кошторисної документації для систем водопостачання та каналізації, санація громадських криниць	Підвищення якості питної води; доступ до безпечних послуг водопостачання та водовідведення; зниження техногенного навантаження; покращення санітарного стану громади	Ціль 6 – Чиста вода та санітарія, Ціль 3 – Міцне здоров'я, Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад
Розширений спектр комунальних послуг	Розроблення схеми санітарного очищення населених пунктів, створення системи роздільного збору відходів та облаштування майданчиків для ТПВ, налагодження системи асенізації, придбання сучасної комунальної техніки (смітєвоз, мінітрактор), розширення видів комунальних послуг	Зменшення забруднення довкілля; покращення системи управління побутовими відходами; підвищення якості комунальних послуг; формування культури екологічної поведінки	Ціль 11 – Сталі міста і громади, Ціль 12 – Відповідальне споживання і виробництво, Ціль 3 – Міцне здоров'я
Якісна дорожня інфраструктура та доступні транспортні послуги	Капітальний і поточний ремонт доріг, мостів, тротуарів, велодоріжок, освітлення, розбудова та оновлення зупинок громадського транспорту, встановлення дорожніх знаків і систем відеоспостереження, відкриття нових транспортних маршрутів, розробка комплексного плану просторового розвитку	Підвищення безпеки руху; створення доступного транспортного середовища; покращення мобільності населення; розвиток пішохідної та велоінфраструктури; зниження аварійності	Ціль 9 – Інфраструктура та інновації, Ціль 11 – Сталі та безпечні громади, Ціль 3 – Безпека життя і здоров'я
Економія енергоносіїв	Впровадження енергоменеджменту у громаді, модернізація систем опалення та комунальної інфраструктури (енергоєфективні рішення)	Зменшення витрат бюджету та домогосподарств; підвищення енергоєфективності; скорочення викидів та зменшення навантаження на природні ресурси	Ціль 7 – Доступна та чиста енергія, Ціль 13 – Пом'якшення змін клімату, Ціль 11 – Сталі та безпечні громади

Джерело: складено автором на основі [28]

Зміцнення інфраструктурного потенціалу громади спрямоване на вирішення низки ключових проблем, зокрема дефіциту якісної питної води, застарілості мереж водопостачання та водовідведення, недостатнього рівня комунальних послуг, зношеності дорожньої інфраструктури та високих витрат на енергоносії. Комплекс заходів та проєктів, передбачених оперативними цілями, забезпечує підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізацію витрат місцевого бюджету, зменшення екологічного навантаження та підвищення інвестиційної привабливості громади.

Формування якісної інфраструктури у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ відповідає таким Цілям сталого розвитку ООН:

– Ціль 3 – Міцне здоров'я і благополуччя: покращення якості води, зменшення впливу забруднень, підвищення безпеки дорожнього руху;

– Ціль 6 – Чиста вода та санітарія: забезпечення доступу до якісної питної води, модернізація систем водопостачання та водовідведення, санація громадських криниць;

– Ціль 7 – Доступна та чиста енергія: впровадження енергоменеджменту, підвищення енергоефективності об'єктів, раціональне використання енергоресурсів;

– Ціль 9 – Промисловість, інновації та інфраструктура: розвиток інженерної, соціальної та транспортної інфраструктури, модернізація комунальних систем;

– Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад: створення безпечного, екологічно збалансованого та комфортного середовища, удосконалення транспортної мережі, розвиток благоустрою;

– Ціль 12 – Відповідальне споживання і виробництво: впорядкування системи управління відходами, розвиток роздільного збору та зменшення забруднення;

– Ціль 13 – Боротьба зі зміною клімату: зниження екологічних ризиків, мінімізація викидів забруднювальних речовин завдяки модернізації комунальної інфраструктури.

Захист навколишнього природного середовища у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ є ключовим компонентом забезпечення безпечних, комфортних і здорових умов життя населення. Він зосереджується на формуванні безпечного середовища, підвищенні рівня правової та екологічної культури мешканців, створенні механізмів ефективної взаємодії між владою, бізнесом і громадськістю, а також на збереженні природних ресурсів для майбутніх поколінь (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Заходи щодо захисту довкілля в Сутисківській СТГ

Напрямок	Заходи/проекти	Очікувані результати	Відповідність ЦСР
Рівноправність, відкритість та відповідальність	Створення та запуск безоплатного сервісу правової допомоги для мешканців громади, створення кризових кімнат для осіб у складних життєвих обставинах, створення муніципальної поліції та груп охорони громадського порядку із залученням мешканців	Підвищення рівня правової освіти та правової культури населення; забезпечення соціально незахищених верств населення підтримкою та безпечним середовищем; зміцнення громадського порядку та довіри до органів місцевого самоврядування	Ціль 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції, Ціль 10 – Зменшення нерівності
Протидія екологічним правопорушенням	Створення майданчика «Влада-Бізнес-Громада» для вирішення проблем підприємств-забруднювачів, створення «гарячої лінії» для повідомлень про факти екологічних правопорушень	Зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля; підвищення екологічної свідомості громади; формування відповідальної моделі взаємодії влади, бізнесу та громади	Ціль 12 – Відповідальне споживання та виробництво, Ціль 13 – Боротьба зі зміною клімату, Ціль 16 – Мир, правосуддя та ефективні інституції
Збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь	Ліквідація стихійних сміттєзвалищ, паспортизація полігонів побутових відходів, розчищення русел річок та водойм	Покращення екологічного стану водойм та земельних ресурсів; зменшення антропогенного навантаження на довкілля; забезпечення доступу населення до чистих природних ресурсів	Ціль 6 – Чиста вода та санітарія; Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад; Ціль 15 – Життя на суші

Джерело: складено автором на основі [28]

Формування безпечного та екологічно чистого середовища визначає комплексну орієнтацію громади на досягнення соціальної захищеності, екологічної стійкості та підвищення якості життя шляхом розвитку відповідального суспільства та впровадження сучасних інструментів охорони довкілля.

Сутність екологічного напрямку стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ полягає у створенні системи, здатної ефективно реагувати на виклики, пов'язані з порушеннями екологічного законодавства, незадовільним станом природних ресурсів, наявністю стихійних сміттєзвалищ, погіршенням якості водних об'єктів та зростанням антропогенного навантаження. Через різноманітні інструменти громада спрямовує зусилля на посилення правової обізнаності населення, превенцію екологічних правопорушень і формування дієвої системи моніторингу та управління природними ресурсами.

Рівноправність, відкритість та відповідальність забезпечується підвищенням безпеки та соціальної захищеності мешканців через створення сервісу правової допомоги, кризових кімнат та муніципальних підрозділів для підтримання громадського порядку. Це формує правову культуру населення та підвищує рівень довіри до місцевого самоврядування.

Протидія екологічним правопорушенням спрямована на забезпечення прозорості рішень у сфері екології, розвиток екологічної свідомості та створення інструментів взаємодії між владою, бізнесом і громадою. Впровадження екологічної «гарячої лінії» та платформи «Влада–Бізнес–Громада» дозволяє посилити контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та знизити рівень забруднення довкілля.

Збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь зосереджене на відновленні та охороні природних екосистем, зменшенні негативного впливу побутових відходів, поліпшенні стану річок та водойм, а також мінімізації антропогенного навантаження. Ліквідація стихійних сміттєзвалищ, паспортизація полігонів та розчищення русел річок є фундаментальними заходами для відновлення екологічної рівноваги.

Формування екологічної стійкості у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ узгоджується з низкою ключових ЦСР, зокрема:

– Ціль 3 – Міцне здоров'я і благополуччя: створення безпечних умов проживання, зниження екологічних ризиків для здоров'я, розвиток кризової інфраструктури підтримки людей у складних обставинах;

– Ціль 5 – Гендерна рівність: забезпечення рівного доступу до правової допомоги та послуг захисту, особливо для вразливих груп (жінок, осіб з інвалідністю, постраждалих від насильства);

– Ціль 6 – Чиста вода та санітарія: відновлення водних екосистем, очищення русел річок, зменшення забруднення водних ресурсів;

– Ціль 11 – Сталий розвиток міст і громад: формування безпечного, інклюзивного та екологічно відповідального середовища на території громади;

– Ціль 12 – Відповідальне споживання і виробництво: упорядкування системи поводження з відходами, ліквідація стихійних сміттєзвалищ, мінімізація негативного впливу на довкілля;

– Ціль 13 – Боротьба зі зміною клімату: скорочення антропогенного навантаження, раціональне використання природних ресурсів, підтримка екологічно відповідального управління територією;

– Ціль 16 – Мир, правосуддя та сильні інститути: зміцнення правової спроможності громади, розвиток сервісів правової підтримки, протидія правопорушенням і забезпечення прозорості рішень;

– Ціль 17 – Партнерство заради сталого розвитку: розвиток діалогу між владою, бізнесом і громадою, залучення різних стейкхолдерів до розв'язання екологічних проблем.

Таким чином, забезпечення економічного потенціалу та екологічної стійкості у стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ взаємопов'язані та забезпечують збалансований розвиток території. Економічний потенціал реалізується через розвиток підприємництва, інвестиційну привабливість та створення робочих місць, тоді як екологічна стійкість забезпечується захистом природних ресурсів, контролем за екологічними порушеннями та створенням безпечного середовища. Їх взаємодія формує умови для підвищення добробуту населення, соціальної захищеності та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь..

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

3.1. Міжнародний досвід реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад та можливості його адаптації до вітчизняної практики

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції у світові процеси важливим аспектом розвитку територіальних громад є запозичення та адаптація міжнародного досвіду реалізації стратегій сталого розвитку. Досвід інших країн дозволяє виявити ефективні практики управління ресурсами, формування соціально-економічної та екологічної стійкості, а також механізми залучення місцевого населення до процесів прийняття рішень. Вивчення закордонного досвіду сприяє підвищенню ефективності місцевого самоврядування, формуванню конкурентоспроможних і екологічно безпечних громад та забезпечує основу для сталого розвитку на довгострокову перспективу.

Міжнародний досвід реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад демонструє різноманітність підходів до інтеграції економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку на рівні територіальних одиниць. У багатьох країнах світу місцеві громади застосовують комплексні стратегічні документи, які поєднують планування територій, управління природними ресурсами, розвиток інфраструктури та соціальних послуг, а також стимулювання економічної активності населення.

У Швеції та Фінляндії впроваджено інтегрований підхід до просторового та екологічного планування, що реалізується через поєднання стратегічного, функціонального та екологічного вимірів розвитку громад. Стратегії місцевого розвитку цих країн передбачають комплексні заходи з охорони навколишнього середовища, включаючи збереження біорізноманіття, відновлення природних екосистем, контроль за забрудненням повітря та водних ресурсів, а також зниження обсягу відходів шляхом впровадження систем роздільного збору та

переробки сміття. Особлива увага приділяється підвищенню енергоефективності об'єктів комунальної та приватної інфраструктури, впровадженню відновлюваних джерел енергії, модернізації систем опалення та освітлення, що сприяє суттєвому зменшенню викидів парникових газів та скороченню вуглецевого сліду громад [37].

Важливим елементом цих стратегій є активне залучення громадян до процесів планування та прийняття рішень. Місцеві жителі беруть участь у публічних консультаціях, робочих групах, громадських слуханнях та обговореннях стратегічних документів, що дає можливість оцінити екологічні ризики, пріоритети розвитку та потенційні наслідки проєктів для населення та довкілля. Ця практика формує культуру відповідального управління ресурсами, підвищує прозорість і підзвітність органів місцевого самоврядування, а також сприяє підвищенню довіри до влади. Завдяки такій інтеграції технічних, екологічних і соціальних аспектів планування Швеція та Фінляндія демонструють ефективне поєднання економічного розвитку з екологічною стійкістю та соціальною залученістю населення.

У Великій Британії та Канаді механізми публічно-приватного партнерства (далі – ППП) відіграють ключову роль у реалізації соціально-економічних та екологічних проєктів на рівні місцевих громад. Партнерство між органами влади, бізнес-структурами та громадськими об'єднаннями забезпечує комплексний підхід до фінансування та управління розвитком громад, дозволяючи ефективно координувати інтереси різних стейкхолдерів, оптимізувати розподіл ресурсів та зменшувати ризики при впровадженні проєктів. Таке співробітництво сприяє підвищенню довіри населення до інституцій місцевого самоврядування, забезпечує прозорість прийняття рішень та стимулює активну участь громадян у процесах управління розвитком [33, с.109].

Окрім цього, у Великій Британії та Канаді широко застосовуються цифрові платформи для моніторингу стану довкілля, споживання ресурсів та реалізації стратегічних цілей розвитку. Завдяки цим інструментам органи місцевого самоврядування можуть оперативнo відстежувати виконання планів, оцінювати ефективність заходів та коригувати політику розвитку відповідно до змін у

навколишньому середовищі та потреб населення. Інтеграція ППП із цифровими технологіями дозволяє забезпечити більш гнучке, прозоре та ефективне управління ресурсами громади, підвищує екологічну свідомість та сприяє сталому соціально-економічному розвитку на локальному рівні.

Досвід Південної Кореї та Нідерландів демонструє ключову роль інноваційних технологій у забезпеченні сталого розвитку місцевих громад. У цих країнах активно застосовуються сучасні системи управління водними та енергетичними ресурсами, які дозволяють оптимізувати споживання, контролювати втрати та забезпечувати раціональне використання природних ресурсів. Поряд із цим широко використовуються електронні сервіси та цифрові платформи для залучення громадян до екологічного моніторингу, участі у прийнятті рішень та оцінки ефективності місцевих програм розвитку.

Інтеграція інноваційних технологій у процеси управління забезпечує не лише підвищення операційної ефективності органів місцевого самоврядування, а й зменшення негативного впливу антропогенного навантаження на навколишнє середовище. Завдяки цьому формується система своєчасного реагування на екологічні виклики, що сприяє збереженню природних ресурсів та підвищенню екологічної стійкості територій. Крім того, використання цифрових інструментів стимулює розвиток соціально відповідальної поведінки населення, формує культуру екологічної свідомості та активної громадської участі.

Досвід Німеччини та Данії свідчить про ефективність комплексного підходу до сталого розвитку місцевих громад із акцентом на інтеграцію екологічних, соціальних та економічних компонентів. У Німеччині значна увага приділяється енергетичній трансформації на рівні муніципалітетів, де громади реалізують проєкти з відновлюваної енергетики, енергоефективності будівель та зменшення викидів парникових газів. Система муніципальних енергетичних планів включає моніторинг споживання енергії, участь громадян у прийнятті рішень та стимулювання інвестицій у «зелені» технології, що забезпечує економічну ефективність і соціальну прийнятність таких ініціатив [18, с.155].

Данія, у свою чергу, демонструє високий рівень впровадження інструментів «розумного міста» (smart city), які дозволяють інтегрувати цифрові

технології у управління транспортною інфраструктурою, системами водопостачання, збором і переробкою відходів. Громадяни активно залучаються до електронного моніторингу екологічних показників та оцінки якості наданих комунальних послуг. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості діяльності місцевих органів влади, оперативному реагуванню на екологічні та соціальні проблеми та формуванню відповідальної поведінки мешканців.

Досвід Японії та Австралії свідчить про високу ефективність системного підходу до управління ризиками та адаптації до змін клімату на рівні місцевих громад. У Японії муніципалітети реалізують комплексні програми сталого урбаністичного планування, які передбачають врахування природних ризиків, таких як землетруси, повені та інші стихійні явища. Ці програми інтегрують заходи з підвищення стійкості інфраструктури, формування систем швидкого реагування та розвитку соціальної підготовки населення, що забезпечує ефективну протидію надзвичайним ситуаціям та зменшує їх соціально-економічні наслідки. Акцент на превентивних механізмах дозволяє підвищити безпеку громадян, зміцнити довіру до місцевих органів самоврядування та забезпечити стійкий розвиток міст у довгостроковій перспективі.

В Австралії місцеві громади активно реалізують стратегії збереження біорізноманіття та водних ресурсів, поєднуючи екологічні та соціально-економічні пріоритети. Партнерство між муніципалітетами, приватним сектором і громадськими організаціями дозволяє впроваджувати програми раціонального використання води, захисту природних екосистем, відновлення деградованих територій та розвитку екологічного туризму. Водночас використання сучасних технологій моніторингу та управління природними ресурсами забезпечує оперативне реагування на екологічні ризики, підвищує ефективність екологічного управління та формує культуру відповідальної поведінки серед населення [7, с.129].

Загалом міжнародний досвід демонструє, що ефективна реалізація стратегій сталого розвитку на рівні місцевих громад базується на комплексному плануванні, інтеграції економічних, соціальних та екологічних заходів, активній участі громадськості та застосуванні сучасних технологій управління ресурсами.

Ці практики можуть бути адаптовані до українських умов з урахуванням особливостей правового, економічного та соціокультурного середовища, що створює потенціал для підвищення ефективності місцевого самоврядування та забезпечення сталого розвитку територіальних громад (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Імплементация зарубіжного досвіду реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад у вітчизняну практику

Країна	Основні інструменти	Результати	Можливості адаптації в Україні
Швеція, Фінляндія	Інтегроване просторове та екологічне планування; участь громади у стратегічному плануванні	Підвищення прозорості, відповідальне управління ресурсами	Залучення громадян до стратегічного планування; створення екологічних рад
Велика Британія, Канада	Публічно-приватне партнерство; цифровий моніторинг	Координація стейкхолдерів, ефективне залучення ресурсів	Розвиток ППП; цифрові платформи для моніторингу ресурсів та екології
Південна Корея, Нідерланди	Інноваційні технології управління водою, енергією; електронні сервіси участі	Підвищення ефективності ресурсів, зменшення антропогенного впливу	Впровадження ІТ-рішень для моніторингу ресурсів; електронна участь громадян
Японія	Управління ризиками, адаптація до природних катастроф	Безпека населення, зменшення наслідків катастроф	Планування з урахуванням природних ризиків; системи оповіщення населення
Австралія	Програми збереження біорізноманіття; партнерство з бізнесом і ГО	Раціональне використання ресурсів, підвищення екологічної свідомості	Партнерські екологічні програми; локальні ініціативи з екотуризму
Німеччина	Енергетичні кооперативи; «зелене» міське планування	Енергоефективність, відновлювана енергетика	Створення муніципальних енергокооперативів; стимулювання ВДЕ
Данія	Сталий розвиток міст: енергетика, транспорт, «зелені» інновації	Зниження викидів, розвиток ВДЕ, участь громади	Впровадження «зелених» технологій; еко-ініціативи та громадські консультації

Джерело: складено автором самостійно

Ми вважаємо, що імплементация міжнародного досвіду у вітчизняну практику реалізації стратегій сталого розвитку територій передбачає адаптацію успішних інструментів та механізмів до національних умов із врахуванням соціально-економічних, правових та культурних особливостей українських громад. Зокрема, інтегрований підхід до просторового та екологічного планування, застосований у Швеції та Фінляндії, може бути адаптований через розроблення місцевих стратегічних планів, які включають заходи з охорони

довкілля, енергетичної ефективності та зменшення викидів парникових газів, за активної участі громади у визначенні пріоритетів розвитку.

Механізми публічно-приватного партнерства, що успішно функціонують у Великій Британії та Канаді, можуть бути імплементовані в Україні шляхом створення прозорих платформ для взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій, що дозволить ефективно координувати інтереси стейкхолдерів, залучати додаткові фінансові ресурси та мінімізувати ризики при реалізації соціально-економічних і екологічних проєктів.

Інноваційні технології управління ресурсами, які застосовуються у Південній Кореї та Нідерландах, можуть бути впроваджені через цифрові сервіси моніторингу водних і енергетичних ресурсів, електронні платформи для залучення громадян до оцінки екологічних ризиків та контролю за виконанням місцевих програм, що сприятиме підвищенню ефективності управління ресурсами та формуванню культури соціально відповідальної поведінки.

Досвід Японії та Австралії щодо управління ризиками та адаптації до змін клімату може бути використаний через розроблення систем планування і реагування на природні катастрофи, інтеграцію програм підготовки населення до надзвичайних ситуацій, а також реалізацію локальних проєктів збереження біорізноманіття, водних ресурсів і розвитку екологічного туризму.

Отже, у результаті імплементации зазначених практик можливе створення в Україні прозорої, інклюзивної та екологічно орієнтованої моделі розвитку територіальних громад, що забезпечує збалансовану економічну, соціальну та екологічну стійкість, підвищує довіру до місцевого самоврядування та сприяє активній участі громадян у процесах прийняття рішень.

3.2. Інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади

Сучасні умови розвитку територіальних громад в Україні потребують використання новітніх підходів та технологій, які забезпечують ефективне

досягнення цілей сталого розвитку та підвищення якості життя населення. Традиційні механізми управління поступово втрачають здатність оперативно реагувати на комплексні соціально-економічні та екологічні виклики, що зумовлює необхідність упровадження інноваційних інструментів у діяльність місцевого самоврядування.

Інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади відіграють ключову роль у підвищенні ефективності управління, оптимізації використання ресурсів та забезпеченні довгострокової соціально-економічної й екологічної стійкості. В умовах децентралізації та посилення автономії місцевого самоврядування інноваційні механізми дають змогу громадам оперативно реагувати на виклики, впроваджувати сучасні управлінські практики й забезпечувати прозорість та участь населення у прийнятті рішень (табл. 3.2).

Цифрові технології та Smart-рішення посідають ключове місце серед інноваційних інструментів реалізації стратегій сталого розвитку територіальних громад, оскільки забезпечують якісно новий рівень управління ресурсами, послугами та комунікаціями. Використання сучасних цифрових платформ дозволяє органам місцевого самоврядування підвищувати ефективність прийняття управлінських рішень завдяки аналітиці великих даних, автоматизації процесів та інтеграції різних сфер життєдіяльності громади в єдину інформаційну інфраструктуру. Smart-рішення – від інтелектуальних систем енергоменеджменту до цифрових карт місцевості або платформ е-участі – сприяють прозорості, підзвітності та залученню населення до процесу управління розвитком території [24, с.99].

Упровадження Smart-технологій створює умови для оптимізації управління комунальною інфраструктурою, зниження витрат та підвищення якості послуг. Наприклад, «розумне» освітлення, автоматизований контроль за споживанням енергоресурсів, електронні системи моніторингу стану довкілля чи транспортних потоків забезпечують оперативне реагування на проблеми та мінімізацію екологічного навантаження. Крім того, цифрові сервіси у сфері

взаємодії з громадянами – мобільні застосунки, електронні приймальні, онлайн-платформи для участі у бюджетуванні – розширюють можливості громадянської участі, формують партнерську модель взаємодії «влада–громада» та підсилюють соціальну довіру.

Таблиця 3.2

Інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади

Група інструментів	Зміст/Приклади	Переваги для громади	Можливі обмеження
Цифрові технології та Smart-рішення	Е-сервіси, цифрові платформи моніторингу, ГІС, системи «розумного» управління ресурсами	Підвищення прозорості, швидкість прийняття рішень, ефективне управління інфраструктурою	Потреба у фінансуванні, кіберризиків, потреба у цифрових компетенціях
Енергоефективні та екологічні технології	ВДЕ (сонячні, вітрові системи), «зелене» освітлення, сучасні системи утилізації відходів	Зменшення витрат, покращення екологічного стану, розвиток зеленої економіки	Висока вартість впровадження, залежність від природних умов
Соціальні та партисипативні інструменти	Громадський бюджет, електронні консультації, інтерактивне планування, громадські ради	Розширення участі населення, підсилення довіри, підвищення підзвітності влади	Пасивність населення, потреба в комунікаційних ресурсах
Публічно-приватне партнерство та інноваційні фінансові моделі	ППП-проекти, місцеві фонди розвитку, «зелений» бюджет, соціальні інвестиції бізнесу	Доступ до зовнішніх фінансів, підвищення ефективності проєктів, зниження ризиків	Юридичні бар'єри, низький рівень інвесторської довіри в окремих громадах
Інновації у сфері управління та планування	КРІ управління, системи оцінки впливу, інтегроване територіальне планування	Удосконалення стратегічного менеджменту, обґрунтованість рішень	Потреба в фаховій підготовці персоналу
Освітні та інформаційні інновації	Екологічна освіта, просвітницькі програми, цифрові платформи навчання	Формування культури сталого розвитку, активізація молоді, довгостроковий ефект	Необхідність тривалого впливу, обмежене фінансування

Джерело: складено автором на основі [34, с.116; 36, с.290]

Енергоефективні та екологічні технології відіграють ключову роль у формуванні сучасної моделі сталого розвитку територіальних громад, оскільки забезпечують раціональне використання природних ресурсів, зменшення екологічного навантаження та підвищення якості життя населення. Їх упровадження ґрунтується на принципах ощадливого споживання енергії,

переходу до відновлюваних джерел та мінімізації негативного впливу на довкілля. Застосування таких технологій охоплює модернізацію систем тепло- та електропостачання, утеплення будівель, впровадження інтелектуальних систем енергоменеджменту, розвиток сонячної та вітрової енергетики, а також екологічно орієнтовані підходи до водопостачання та управління відходами.

На рівні територіальної громади енергоефективні рішення сприяють оптимізації витрат місцевих бюджетів, підвищенню енергетичної незалежності та формуванню безпечного екологічного середовища. Модернізація житлового фонду, заміна застарілих комунальних систем, розбудова мікрогенерації та локальних систем накопичення енергії дозволяють забезпечити стабільність інфраструктури та її стійкість до зовнішніх ризиків. Екологічні технології – зокрема сортування та повторне використання відходів, впровадження «зелених» громадських просторів та інноваційних природоорієнтованих рішень – створюють підґрунтя для поліпшення стану довкілля та збереження природних ресурсів на довгострокову перспективу [22, с.74].

Соціальні та партисипативні інструменти становлять важливу складову інноваційного підходу до реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади, оскільки забезпечують активну участь населення у формуванні та впровадженні рішень, що стосуються місцевого розвитку. Їх використання ґрунтується на принципах інклюзивності, партнерства та підзвітності, що сприяє зміцненню довіри між громадянами, органами місцевого самоврядування та іншими стейкхолдерами. До таких інструментів належать громадські слухання, консультації, фокус-групи, електронні платформи взаємодії, механізми громадського бюджету та ініціативи співпраці з громадськими організаціями. Вони дозволяють залучити різні соціальні групи до обговорення проблем і можливостей розвитку, сприяючи формуванню рішень, що відповідають реальним потребам населення.

Партисипативні підходи також сприяють підвищенню ефективності управління територією, оскільки забезпечують прозорість процесів прийняття рішень і стимулюють колективну відповідальність за результати. Завдяки таким

інструментам громади можуть краще ідентифікувати пріоритети розвитку, оптимізувати використання ресурсів та підтримувати соціальну згуртованість. Залучення мешканців до планування та реалізації проєктів сталого розвитку сприяє підвищенню рівня їхньої громадянської активності, формуванню екологічної культури та соціальної відповідальності.

Важливо, що соціальні та партисипативні інструменти не лише забезпечують прямий вплив громадян на розвиток території, а й створюють умови для довгострокової стійкості стратегічних рішень. Вони дозволяють адаптувати політику розвитку до змін у соціально-економічному та екологічному середовищі, забезпечуючи гнучкість управлінських підходів.

Публічно-приватне партнерство виступає одним із ключових інноваційних інструментів реалізації стратегій сталого розвитку територіальних громад, оскільки дає змогу поєднати ресурси, компетентності та управлінський потенціал органів місцевого самоврядування й приватного сектору. Застосування ППП сприяє ефективному фінансуванню інфраструктурних, соціальних та екологічних проєктів, які громада не може реалізувати виключно за рахунок бюджетних коштів. Завдяки розподілу ризиків, відповідальності та інвестицій такі партнерства забезпечують підвищення якості публічних послуг, прискорюють модернізацію місцевої інфраструктури та стимулюють економічну активність. Важливим елементом успішного ППП є прозорі механізми управління, стратегічне планування та діалог між усіма стейкхолдерами, що формує довіру та забезпечує довгострокову ефективність спільних проєктів [8, с.282].

Інноваційні фінансові моделі відіграють не менш важливу роль у забезпеченні сталого розвитку громад, оскільки дозволяють диверсифікувати джерела фінансування та підвищити фінансову стійкість території. До таких підходів належать «зелені» облігації, соціальні інвестиційні фонди, муніципальні позики, краудфандинг та інструменти імпакт-інвестування, спрямовані на досягнення соціально-екологічних результатів паралельно з економічною вигодою. Використання цих фінансових інструментів стимулює

впровадження екологічно орієнтованих технологій, розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності та реалізацію соціальних проєктів, що безпосередньо сприяють досягненню цілей сталого розвитку.

У поєднанні ППП та інноваційні фінансові моделі формують комплексну основу для реалізації стратегічних пріоритетів громади, дозволяючи підвищити інвестиційний потенціал території та забезпечити сталість соціально-економічних перетворень. Їх інтеграція у систему місцевого управління сприяє зміцненню інституційної спроможності, формуванню відповідальної управлінської культури та створенню сприятливих умов для залучення інвестицій, що, у підсумку, підвищує конкурентоспроможність громади та забезпечує довготривалий збалансований розвиток [35, с.83].

Інновації у сфері управління та планування є стратегічно важливими інструментами реалізації сталого розвитку територіальних громад, оскільки забезпечують підвищення ефективності прийняття рішень, прозорість управлінських процесів та адаптивність до сучасних викликів. Сучасні підходи до управління передбачають впровадження систем стратегічного та просторового планування, заснованих на даних, що дозволяє органам місцевого самоврядування здійснювати комплексний аналіз соціально-економічних, екологічних і демографічних тенденцій. Використання інструментів прогнозування, моделювання та оцінювання впливу рішень формує основу для більш обґрунтованої політики розвитку, що відповідає цінностям сталості та довгострокової результативності.

Одним із ключових аспектів інноваційного управління є впровадження принципів відкритості та підзвітності, що реалізується через електронне врядування, аналітичні платформи та цифрові системи моніторингу виконання стратегічних документів. Такі інструменти забезпечують постійний доступ громадськості до інформації, підвищують рівень довіри до влади та сприяють залученню мешканців до процесу формування та контролю політики розвитку. Крім того, інноваційні методи управління включають механізми адаптивного планування, які дозволяють оперативно коригувати стратегію громади залежно

від змін у зовнішньому середовищі, економічних умовах чи потребах населення [11, с.218].

Освітні та інформаційні інновації становлять важливий елемент сучасної системи реалізації стратегій сталого розвитку територіальних громад, оскільки забезпечують формування необхідних знань, компетентностей та ціннісних орієнтирів у населення. Впровадження інноваційних освітніх підходів – зокрема, програм з екологічної грамотності, енергоефективності, адаптації до змін клімату та відповідального споживання – сприяє підвищенню рівня обізнаності мешканців, зміцненню громадянської відповідальності та розвитку активної участі у трансформаційних процесах громади. Освітні проекти, що базуються на інтерактивних методах, практичних кейсах та міждисциплінарному навчанні, дозволяють залучати різні вікові групи населення та формувати сталу поведінку на рівні домогосподарств і локальних спільнот.

Важливу роль у цьому контексті відіграють інформаційні інновації, які забезпечують ефективну комунікацію між владою, громадськістю та бізнесом. Використання цифрових платформ, онлайн-курсів, інформаційно-просвітницьких кампаній, віртуальних консультацій та інтерактивних мап створює нові можливості для швидкого поширення знань, прозорості управлінських процесів і залучення мешканців до прийняття рішень. Такі інформаційні інструменти дозволяють підвищити рівень довіри до місцевої влади, забезпечити доступ населення до актуальних даних про стан довкілля, ресурси громади та результати реалізації стратегічних проєктів.

Таким чином, інноваційні інструменти реалізації стратегій сталого розвитку охоплюють комплекс технологічних, управлінських та соціальних рішень, які забезпечують адаптацію територіальних громад до сучасних викликів. Їх упровадження зміцнює інституційну спроможність місцевого самоврядування, сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищує екологічну стійкість та забезпечує активне залучення громадян до процесів управління розвитком території.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження інструментів реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади зроблено такі висновки:

1. Обґрунтовано, що стратегія сталого розвитку територіальної громади постає ключовим інструментом формування довгострокового, системного й збалансованого управління локальним розвитком в умовах децентралізації та зростання глобальних викликів. Теоретичний аналіз і нормативно-правові засади засвідчують, що сталий розвиток громади є багатовимірним процесом, який охоплює соціальну, економічну, екологічну, інституційну та ціннісну складові й потребує цілеспрямованої координації дій усіх стейкхолдерів. Різноманіття наукових підходів до визначення сутності сталого розвитку громади підтверджує складність і багатоаспектність цього явища, однак спільним є визнання необхідності стратегічного бачення, довгострокового планування та інтегрованого управління ресурсами. У цьому контексті стратегія сталого розвитку виконує низку фундаментальних функцій – цілевизначальну, планувальну, координаційну, ресурсно-мобілізаційну, інноваційно-стимулюючу та інституційно-управлінську – які забезпечують узгодженість управлінських рішень, ефективне використання потенціалу громади й підвищення якості життя населення. Відтак стратегія є не лише документом, а комплексною управлінською моделлю, що трансформує концепцію сталого розвитку у практичні механізми розвитку територіальної громади, сприяючи її стійкості, конкурентоспроможності та здатності відповідати потребам нинішнього й майбутніх поколінь.

2. З'ясовано, що методи формування та інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальної громади виступають невід'ємними складовими ефективного стратегічного управління локальним розвитком, забезпечуючи науково обґрунтовану, системну та інтегровану організацію процесів планування, реалізації та моніторингу розвитку громади. Аналітичні, прогностичні, інтеграційні, конструктивні методи та методи участі дозволяють

оцінити внутрішній потенціал та зовнішні виклики громади, сформувані стратегічні пріоритети, прогнозувати наслідки управлінських рішень і забезпечити комплексний підхід до соціальної, економічної, екологічної та інституційної гармонізації розвитку. Використання різноманітних інструментів – правових, економічних, соціальних, інформаційно-комунікаційних, технічних та інноваційних – дозволяє перетворити стратегічні цілі у конкретні практичні дії, стимулювати мобілізацію ресурсів, підвищити легітимність і прозорість управлінських рішень, активізувати громадянську участь та забезпечити ефективний контроль за реалізацією стратегічних ініціатив.

3. Аналіз розвитку людського капіталу та соціальної інфраструктури в контексті стратегії сталого розвитку Сутисківської СТГ свідчить про їхню ключову роль у забезпеченні комплексного соціально-економічного прогресу та гармонійного розвитку громади. Людський капітал, що включає знання, професійні та соціальні компетенції мешканців, формує основу для ефективного функціонування локальної економіки, розвитку громадянського суспільства та підвищення якості життя, тоді як соціальна інфраструктура створює умови для реалізації цього потенціалу через доступ до освіти, медичних, адміністративних, культурних та спортивних послуг. В умовах Сутисківської СТГ стратегія розвитку до 2030 року інтегрує заходи щодо забезпечення якісної освіти, модернізації медичних закладів, розвитку культурної та спортивної інфраструктури, соціального зближення мешканців, підтримки ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, а також збереження культурної спадщини, що забезпечує інклюзивність, рівність доступу та підвищення соціальної активності населення. Комплексний підхід, який поєднує медичні, освітні, адміністративні та культурно-спортивні напрями, сприяє формуванню безпечного, комфортного та інноваційно орієнтованого середовища, стимулює соціальну взаємодію, довіру та партнерство між різними групами громади, а також підвищує стійкість громади до соціальних та економічних викликів.

4. Оцінка економічного потенціалу та екологічної стійкості Сутисківської СТГ підтверджує їхню фундаментальну роль у реалізації стратегії сталого

розвитку та забезпеченні збалансованого соціально-економічного зростання. Економічний потенціал громади проявляється через розвиток конкурентоспроможної місцевої економіки, залучення інвестицій, підтримку малого та середнього підприємництва, створення робочих місць і підвищення доходів населення, що забезпечує фінансову самодостатність і довгострокову стабільність громади. Водночас екологічна стійкість забезпечується через модернізацію інфраструктури, ефективне управління природними ресурсами, охорону довкілля та підвищення екологічної свідомості населення. Комплексний підхід до формування економічного добробуту і екологічної безпеки дозволяє поєднати ефективне використання ресурсів із захистом довкілля, створюючи умови для підвищення якості життя мешканців та забезпечення сталого розвитку громади в цілому.

5. Систематизуючи міжнародний досвід реалізації стратегій сталого розвитку місцевих громад, можна зробити висновок, що успішне забезпечення сталого розвитку ґрунтується на комплексній інтеграції економічних, соціальних та екологічних компонентів, активному залученні громадян до процесів прийняття рішень та застосуванні інноваційних технологій управління ресурсами. Досвід країн Європи, Північної Америки та Азії демонструє ефективність інтегрованого просторового й екологічного планування, впровадження публічно-приватного партнерства, цифрових платформ для моніторингу та участі населення, а також механізмів управління ризиками і адаптації до змін клімату. Такі підходи дозволяють підвищити прозорість управління, оптимізувати використання ресурсів, забезпечити енергоефективність та зменшити негативний антропогенний вплив на довкілля, а також формують культуру відповідальної громадської поведінки. Урахування цих практик у вітчизняній системі місцевого самоврядування створює потенціал для підвищення ефективності управління територіями, стимулювання економічної активності, зміцнення соціальної згуртованості та екологічної стійкості українських громад. Адаптація міжнародних механізмів – від інтегрованого планування та цифрового моніторингу до PPP та інноваційних

технологій – може забезпечити формування прозорого, інклюзивного та екологічно відповідального середовища, що відповідає стратегічним пріоритетам сталого розвитку та сучасним потребам населення.

6. Узагальнюючи розглянуті інноваційні інструменти реалізації стратегії сталого розвитку територіальних громад, можна констатувати, що їх комплексне застосування створює ефективну платформу для забезпечення соціально-економічної та екологічної стійкості на локальному рівні. Цифрові технології та Smart-рішення дозволяють підвищити прозорість управлінських процесів, оперативність прийняття рішень та інтеграцію різних сфер життєдіяльності громади, водночас сприяючи залученню населення до стратегічного планування та контролю за виконанням проєктів. Енергоефективні та екологічні технології забезпечують раціональне використання природних ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля та оптимізацію витрат місцевих бюджетів, сприяючи розвитку зеленої економіки й формуванню безпечного життєвого середовища. Соціальні та партисипативні інструменти, такі як громадські слухання, електронні консультації та механізми громадського бюджету, підсилюють участь населення, зміцнюють довіру до органів місцевого самоврядування та сприяють формуванню колективної відповідальності за розвиток території. Публічно-приватне партнерство та інноваційні фінансові моделі дозволяють залучати додаткові ресурси, оптимізувати реалізацію інфраструктурних та соціально-екологічних проєктів, підвищувати інвестиційну привабливість громад і забезпечувати сталість розвитку. Інновації у сфері управління та планування, що включають ключові показники ефективності, системи оцінки впливу рішень та адаптивне стратегічне планування, забезпечують обґрунтованість управлінських рішень і гнучкість реагування на зміни в соціально-економічному та екологічному середовищі. Освітні та інформаційні інновації, зокрема програми з екологічної грамотності, енергоефективності та цифрові платформи для комунікації, формують у населення компетентності та ціннісні орієнтири, необхідні для сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бліщук К. М. Сталий розвиток територіальних громад в контексті децентралізаційних змін. *Економічний простір*. 2024. №190. С. 104-107.
2. Бондарчук Н. В., Застава І. А. Теоретичні засади стратегічного управління розвитком сільських громад у рамках реалізації цілей сталого розвитку. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №2. С. 502-512.
3. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №8. С. 74-78.
4. Герасимюк К. Х. Сталий розвиток об'єднаних територіальних громад шляхом просторового планування. *Право та державне управління*. 2019. №2 (1). С. 150-155.
5. Гой Н. В., Жук О. І., Драбчук Н. Ю., Дудкевич В. І., Штефурак А. І. Управління сталим розвитком територіальних громад в умовах війни. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №3. С. 641-654.
6. Горбата Л. П. Пріоритетні напрямки моніторингу та оцінки Цілей сталого розвитку на рівні територіальних громад. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Вип. 5. С. 79-84.
7. Жовнірчик Я. Ф., Дурман О. Л. Цілі сталого розвитку ООН та їх роль в стратегіях територіальних громад. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2021. 3. С. 122-131.
8. Жовнірчик Я., Тигов О. Механізми забезпечення сталого розвитку регіонів України та посилення спроможності територіальних громад. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2024. №23. С. 266-288.
9. Козак К. Б., Ніколюк О. В., Мироненко Б. В. Сталий розвиток об'єднаних територіальних громад: адаптивні інструменти управління персоналом. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. №1. С. 92-104.
10. Концепція сталого розвитку населених пунктів : схвал. Постановою

Верховної Ради України від 24.12.1999 р. №1359-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text> (дата звернення: 31.10.2025).

11. Котов І. В. Проблеми публічного управління сталим розвитком територіальних громад у контексті кризових ситуацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №18. С. 216-220.

12. Котов І. В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. *Право та державне управління*. 2023. №3. С. 83-88.

13. Кравець О. О. Теоретичні засади сталого розвитку територіальних громад: публічно-управлінський аспект. *Державне будівництво*. 2024. №1 (35). С. 218-229.

14. Кравченко Т. А. Реалізація національних інтересів України на основі сталого розвитку територіальних громад. *Право та державне управління*. 2013. №2. С. 152-158.

15. Лазарева А. О., Кулініч Т. В., Боднарук О. В. Проблематика розробки стратегії діяльності територіальних громад у контексті сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. №4. С. 99-104.

16. Лопушинський І. П., Філіппова В. Д., Плющ Р. М. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2022. №4. С. 154-160.

17. Мартинюк О. І., Студеннікова І. В., Громоздов В. В., Малярєвський В. М. Наукові методологічні підходи до розробки стратегій сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2019. №20. С. 71-80.

18. Матвєєва О. Ю. Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2021. №1. С. 148-157.

19. Матвєєва О. Ю. Імперативи сталого розвитку територіальних громад та його загальнотеоретичні засади. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1. С. 224-232.

20. Неймет В. Сталий розвиток територій та інклюзивне зростання : монографія. Берегове : Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2025. 180 с.

21. Організація Об'єднаних націй Україна : вебсайт. URL: <https://ukraine.un.org> (дата звернення: 31.10.2025).

22. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. Т. 30. №3. С. 71-76.

23. Парамзіна Т. В. Організаційні та правові аспекти створення та забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №6. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1090> (дата звернення: 31.10.2025).

24. Патица Н. І., Булавка О. Г. Стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого розвитку сільських громад і територій в Україні в умовах децентралізації влади. *Економіка АПК*. 2021. №8. С. 91-102.

25. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 31.10.2025).

26. Ревко А. М., Чех А. В. Ретроспектива теоретичних підходів до сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2016. №2. С. 135-142.

27. Саєнко П. О. Експрес - розробка стратегічного плану сталого розвитку новоутвореної територіальної громади. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. №6. С. 120-123.

28. Сутисківська громада : вебсайт. URL: <https://sutysky-rada.gov.ua/strategiya-rozvitku-sutiskivskoi-selischnoi-teritorialnoi-gromadi-do-2030-roku-12-01-34-06-02-2022/> (дата звернення: 31.10.2025).

29. Тимошенко Т. О. Концепція розумного управління туризмом в рамках виконання стратегій сталого розвитку територіальних громад. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2021. №13. С. 771-796.

30. Управління економічним розвитком, безпекою та цифровою трансформацією в умовах глобальних викликів: колект. монографія / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. В. Ф. Проскури. Мукачево : Мукачівський державний університет, 2025. 279 с.

31. Хохуляк О. О. Методологічні основи стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад. *Економічний простір*. 2023. №188. С. 147-152.

32. Хохуляк О. О. Роль стратегічного планування в системі забезпечення сталого розвитку територіальних громад. *Науковий вісник Полісся*. 2022. №2. С. 124-136.

33. Хохуляк О. О. Світовий досвід стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад. *Український економічний часопис*. 2023. Вип. 3. С. 108-111.

34. Хохуляк О. О. Удосконалення інструментарію стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад. *Економіка і регіон*. 2022. №4. С. 110-118.

35. Хохуляк О. О. Фінансовий механізм реалізації стратегій сталого розвитку територіальних громад. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. №4. С. 80-85.

36. Шестаковська Т. Л., Гололобов С. М., Гаврилечко Ю. В. Стратегування управління проектами в умовах децентралізації та інформаційного суспільства для сталого інклюзивного розвитку громад. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 40. С. 287-292.

37. Шестаковська Т. Л., Сафронова С. В., Спринська Я. О. Стратегії сталого розвитку та мотивація в публічному управлінні: підхід територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. №11. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/2427/2463> (дата звернення: 31.10.2025).